

Asia: Tornionjoen kalastussäännön muutosehdotukset vuodelle 2022 (VN/33077/2021)

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo@mmm.fi

Lausunto

1 Johdanto

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Luonnonvarakeskukselta lausuntoa Tornionjoen kalastusalueen kalastussääntöön tarvittavista muutoksista kalastussäännön 16§:n mukaisia Ruotsin kanssa käytäviä neuvotteluja varten. MMM ehdottaa lausuntopyynnössään muutoksia vaellussiian lippo- ja verkkokalastukseen sekä heittopainon avulla tapahtuvaan viehekalastukseen. Lisäksi MMM ehdottaa, että vuonna 2021 sovellettuja määräyksiä jatketaan vuodelle 2022. Maa- ja metsätalousministeriö esittää muutosta siikaan kohdentuvaan verkkokalastukseen jokialueella siten, että pyynti olisi sallittu ainoastaan elokuun 15. päivästä syyskuun 14. päivän loppuun kalastussäännössä nimetyissä apajapaikoissa. Nykyisellään verkkopyynti on sallittu elokuun 1. päivän alusta syyskuun 14. päivän loppuun. Lippoaminen olisi kalastussäännössä sallittu kesäkuun 8. päivän alusta syyskuun 14. päivän loppuun. Lippopyyntiä rajoitettaisiin siten, että pyynti olisi kielletty yhden vuorokauden viikossa. Lisäksi lipposiioille asetettaisiin ylämittasääntely, eli yli 38 cm mitan ylittävät siikat olisi laskettava veteen elävänä tai kuolleena. Lohen kulkuverkko- ja kullekalastukseen ehdotetaan saalislohen merkintää yksilöivillä tunnisteilla ja apajakohtaisen saaliskirjan pitämistä. Heittokalastukseen ehdotetaan viehekalastuksen kieltoa heittopainon, tapsisiiman ja vieheen avulla (spinnfluga) jokialueella kesäkuun 10. päivästä alkaen.

2 Lausunto

Yleistä

Suomalaiset ja ruotsalaiset tutkijat laativat seuraavan kuukauden aikana yhteisen selvityksen Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakantojen tilasta ja rajajokisopimuksen kattavan alueen kalastuksesta sekä kalastuksensääntelyn yleisistä muutostarpeista koskien vuotta 2022. Vasta tällöin valmistuvat kaikki keskeiset vuoden 2021 seurantatulokset kalakantojen tilasta ja kalastuksesta. Luonnonvarakeskus ottaa tässä vaiheessa kantaa kalastussäännön muutosehdotuksiin niiltä osin kuin uusimpien seurantatulosten ei odoteta muuttavan tutkimuslaitoksen kantaa ja tuo esiin yksityiskohtia, joita tulevassa suomalais-ruotsalaisessa selvityksessä ei todennäköisesti käsitellä.

Verkkokalastus jokialueella

Ehdotetulla verkkopyynnin myöhentämisellä pyritään leikkaamaan siikoihin kohdistuvaa kalastuskuolevuutta. Verkkopyynnissä käytetyistä solmuväleistä ja pyynnin määrästä olisi hyvä tehdä tarkempi arvio. Nykyisellään esimerkiksi 40 mm solmuvälillä tapahtuvassa pyynnissä verkkopyynnin saalissiikat ovat kookkaita, vaellussiikakannan arvokkainta osaa, joka ehdotetulla lippopyynnin ylämittasääntelyllä jää lippokalastuksessa rauhoitetuksi. Verkkopyynnin osalta tulisi selvittää saalissiikojen määrä, sukupuoli ja kokoluokka esimerkiksi 35–45 mm solmuväleillä tehtävillä koepyyntineillä sääntelyperusteiden täsmentämiseksi.

Verkkopyynnin osalta olisi lisäksi tarpeellista kehittää saalis seuranta, ilman sitä on vaikea arvioida Tornionjoen siikoihin kohdistuvaa kokonaiskuolevuutta.

Toinen muutosehdotus liittyy kulkuverkolla ja kulteella pyydettyjen lohien apajakohtaiseen merkintään yksilöivillä tunnisteilla ja päivittäisen saaliskirjan pitämiseen saaliiksi otettujen lohien määrästä ja painosta. Toteutuessaan ehdotus parantaisi Tornionjoen lohisaalistietojen tarkkuutta ja luotettavuutta. Luonnonvarakeskuksen näkemyksen mukaan kaikki toimet, jotka parantavat joesta saatavien lohisaaliiden arviointia, ovat kannatettavia.

Lippokalastus jokialueella

HELCOM (Itämeren merellisen ympäristön suojelukomissio) on todennut siian Itämeressä erittäin uhanalaiseksi ja IUCN (Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto) listaa siiat koko Euroopan alueella vaarantuneeksi. Ruotsissa siikakantojen tilaa on tarkasteltu yhdistäen sekä sisämaan että rannikon kannat, ja siika lajina on todettu elinvoimaiseksi. Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnissa Itämeren vaellussiika on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi ja merikutuinen siika vaarantuneeksi. Suomen rannikkoalueelle laskevista joista Tornionjoessa on tärkein ja suurin täysin luontaisen lisääntymisen varassa oleva vaellussiikakanta. Luonnonvarakeskus toteaa, että Tornionjoen siikakannan säätelyn tavoitteena tulisi olla kutukannan yksilökoon ja -iän kasvattaminen sekä kutubiomassan vahvistaminen kannan tuoton varmistamiseksi ja saaliskalojen pienentymisen pysäyttämiseksi.

Tornionjoen vaellussiian kutunousu ja siian lipposaaaliiden huippu Kukkolankoskella on myöhentynyt pitkällä aikavälillä 1970-luvulta nykyhetkeen noin kolmella viikolla (Liite, kuva 1). Vastaavasti 1980-luvulta nykyhetkeen ulottuvalla ajanjaksolla lipposiikojen keskipaino on pienentynyt huomattavasti (Liite, kuva 2). Saalismäärät kappaleina ovat olleet myös laskusuunnassa, mikä johtuu 1980-luvulla tehtyjen istutusten lopettamisesta. Lipolla saaliiksi saatavat siiat ovat keskimäärin pieniä, mutta eivät erityisesti nuoria. Ainoastaan vanhimmat, yli 9-vuotiaat naarassiikat ylittävät 40 cm pituuden. Lipposaaaliissa olevien siikojen keskimääräinen ikä on 5,5 vuotta. Kasvu on hidastunut aiempaan verrattuna. Saaliskalojen nuorentumisen ja toisaalta kalojen koon pienenemisen perusteella voidaan arvioida, että voimakas kalastus ja pyynnin kokovalikoivuus ovat vaikuttaneet Tornionjoen siian kutukannan yksilökokoon. Vaellussiian jokikalastus voi osaltaan heijastua myös nousuajankohtaan, koska kesällä jokeen nousevat siiat ovat alttiina suuremmalle kalastuskuolevuudelle kuin syksyllä jokeen nousevat kalat. Telemetriamerkintöjen perusteella siiat liikkuvat pääosin kutualueen tuntumassa ennen kutua, esimerkiksi Kukkolankosken ylä- ja alaosan välillä. Tällöin aiemmat nousijat joutuvat todennäköisemmin lipolla tai kulkuverkolla pyydytyiksi kuin myöhään jokeen tulevat. Kukkolankosken alaosalla elokuussa kolmena vuonna tehtyjen noususiikojen merkintöjen merkkipalautusten määrä vaihteli 7,7–19,0 % välillä jo ennen kutuaikaa, mikä ilmentää joessa kesänousuiseen kutukantaan kohdistuvaa huomattavaa kalastuskuolevuutta. Merialueelta samasta merkinnästä saatiin palautuksia 0,4 %. Tornionjoen siian kutukannan DNA-näytteiden perusteella kantaan kohdentuvaa pyyntiä on koko Pohjanlahden alueella Ahvenanmaalle saakka. Merialueen pyynnin osuutta suhteessa jokipyyntiin ei nykyisillä aineistoilla pystytä selvittämään.

Varsinaista kesäsiikaa myöhemmin syyskuun lopulla-lokakuussa jokeen nouseviin siikoihin ei kohdistu kalastusta lainkaan ennen kutua, mikä osaltaan

vaikuttanee nousuajankohdan myöhentymiseen. Kutukannan yksilökoon ja kutukannasta saatavan tuoton korjaaminen aiempaa luontaista tilaa vastaavaksi edellyttää kalastuksen säätelyä siten, että lisääntymään pääsee nykyistä suurikokoisempia yksilöitä. Lippokalastuksessa saaliiksi jää monen kokoista siikaa, mutta verkkopyynnissä solmuväli määrittää saalissiikojen kokoa. Verkkokalastuspaikkoja joessa on koko vaellussiian tunnetulla nousualueella, ja Luonnonvarakeskus on kerännyt tietoja viime vuosina 10 eri paikalta. Sen perusteella verkkokalastuksen vuosittaiset saaliit ovat vuosina 2017–2020 vaihdelleet kappalemäärissä 9–17 % ja painossa 9–21 % välillä koko joen siikasaaliista Suomen puoleisella osalla. Lippokalastuksessa saalissiikojen keskipaino on huomattavasti pienempi kuin kulkuverkolla (340 g vs. 424 g jaksolla 2017–2020). Verkkopyynnin aloituspäivämäärän myöhentäminen todennäköisesti vähentää siikasaaliita ja vaikuttaa mahdollisesti saaliiden jakautumiseen siten, että siikoja saadaan nykyistä enemmän ylempänä jokea.

Siian lippoamisen rajoittaminen on järkevää toteuttaa rauhoituspäivin ehdotetulla tavalla. Lukella ei ole käytettävissä aineistoa lipposaaliin jakautumisesta eri vuorokaudenajoittain, mutta öiden pimentyessä elokuulla lippous keskittyy kalastajien mukaan pääosin valoisaan aikaan. Kaikuluotainseurannoissa Simo- ja Perhonjoella on myös havaittu vaellussiikojen liikehdinnän olevan aktiivisinta valoisaan aikaan. Vuorokaudenaikoihin perustuva rajoitus ei siten todennäköisesti vaikuttaisi merkittävästi saalissiikojen kertymään. Rauhoituspäivät puolestaan siirtävät osan saaliista hyödynnettäväksi joen ylemmillä osilla kullepyynnissä.

Siikojen kokojakauman korjaamisen kannalta lippopyynnin ylämitta on biologisesti järkevä, ja sitä tukee verkkopyynnin ehdotettu pyyntiajan lyhentäminen. Luonnonvarakeskuksen keräämän aineiston perusteella lippopyynnin saalissiioista 16 % ylittää 380 mm mitan ja vain 6 % 395 mm mitan (Liite, kuva 3). Siten ylämitan asettaminen 38 cm kokoon on perusteltua suurten emokalojen säästämiseksi. Ylämittasäätelyssä tulee kuitenkin ottaa huomioon lippoamisen käytännön suorittaminen. Lipotessa saaliiksi jäänyt kala pudotetaan liposta keräysastiaan ja käsitellään myöhemmin. Lippolaiturien yhteyteen tulisi asettaa sumput, johon saalissiit lasketaan ja joista siit voidaan vapauttaa. Säännöksessä tulisi mainita, että rantaan saa tuoda vain alle 38 cm mittaisia siikoja.

Viehekalastus jokialueella

Tornionjoella heittopainon avulla tapahtuvaa ns. spinnfluga-kalastusta harjoitetaan etupäässä alkukaudesta, joen virtaamaan ollessa suurimmillaan, alaosan suurimmilla koskialueilla. Ehdotettu spinnfluga-kalastuksen kieltö kesäkuun 10. päivästä alkaen lyhentäisi voimakkaasti erityisesti Matkakosken, mutta lisäksi myös mm. Kukkolan-, Vuennon- ja Kattilakokosken spinnfluga-kalastuksen sesonkia. Sääntöehdotuksen toteutuessa kesäkuun 10. päivän jälkeinen spinnfluga-kalastus todennäköisesti korvautuisi ainakin jossain määrin muilla vakakalastustekniikoilla. Esimerkiksi Kalixjoen Jockfallin putouksen alapuolella olevalla kalastusalueella on heittopainon käyttö kielletty. Siellä yksi käytetyimmistä kalastustavoista perhokalastuksen ohella on heittokalastus lusikkauistimilla. Painavan ja suurikoukkuisen lusikkauistimen tiedetään tarttuvan lohiin kiinni ulkopuolelta varsinkin paikoissa, missä lohia on kerääntynyt suuria määriä suhteellisen pienelle alueelle. Vieheen tarttuminen kalan ulkopuolelle lisää karkaamisia ja todennäköisesti myös kalojen vahingoittumisia. Luonnonvarakeskus huomauttaa, että kalastustavasta riippumatta mainituissa

paikoissa ja olosuhteissa lohien tarttumista kiinni ulkopuolelta ja karkaamista vieheistä ei voida kokonaan välttää.

Luonnonvarakeskuksella ei ole tietoa, että missä määrin vieheistä karkaavat lohet mahdollisesti vioittuvat. Viime vuosina tehtyjen radiolähetinmerkintöjen perusteella kuitenkin tiedetään, että useimmat alkukesällä pyydyksessä (rysä- ja vapapyydykset) olleet lohet eivät käyttäydy normaalisti kutuvaelluksellaan Tornionjoella, vaan palaavat merelle tai jäävät joen alimmalle osalle. Ilmiö saattaa liittyä viime vuosina lohella havaittuihin terveysongelmiin, joiden vuoksi pyydyksessä käymisen lisärasitus vaikuttaa haitallisesti lohien kutuvaellukseen. Luonnonvarakeskuksen näkemyksen mukaan lohienkalastusta tulisi yleisesti ohjata siten, ettei alkukesällä mistään pyyntimuodosta karkaa, vapaudu tai vapauteta runsaasti lohia.

3 Lausunnon tiivistelmä

Tornionjoen kalastussäännön muutosehdotus vuodelle 2022 noudattelee siian lippouksen osalta pääpiirteissään Luonnonvarakeskuksen aiempia näkemyksiä, mitkä pohjautuvat 2016–2018 kerättyihin Tornionjoen kesäsiika -hankkeen aineistoihin. On oletettavaa, että lippopyynnin molemmat säätelytoimet, yksi rauhoitusvuorokausi viikossa ja kalojen enimmäismitta, vähentävät kokonaissaaliin määrää ja kasvattavat kutevan kannan kokoa ja sen suhteellista tuottoa, koska suurin osa 38 cm mitan ylittävistä siioista on naaraita. Vuorokausirauhoitus on sen noudattamisen ja myös valvonnan kannalta yksiselitteinen säännös.

Verkkopyyntiajan lyhentäminen vähentää vaellussiikoihin kohdistuvaa kalastuskuolevuutta ja on siten linjassa lippokalastuksen rajoitusten kanssa.

Luonnonvarakeskus pitää tärkeänä, että lohien tavoin verkkopyynnin saalistilastointi ulotettaisiin myös siikaan, ja että järjestettäisiin nykyistä kattavampi, säännöllinen ja jatkuva näytteenotto siikasaaliista, jotta säätelyn vaikutusta kutukantaan voidaan arvioida. Samaten pidetään tärkeänä, että sidosryhmiä kuullaan paitsi lausuntokierroksella myös kalastuskauden jälkeen, ja pyynnin aikana kertyneitä kokemuksia arvioidaan tulevia kausia silmällä pitäen.

Ehdotettu spinnfluga-kalastuksen kieltö kesäkuun 10. päivästä alkaen lyhentäisi voimakkaasti erityisesti Matkakosken, mutta lisäksi myös mm. Kukkolan-, Vuennon- ja Kattilakosken spinnfluga-kalastuksen sesonkia. Sääntöehdotuksen toteutuessa kesäkuun 10. päivän jälkeinen spinnfluga-kalastus todennäköisesti korvautuisi ainakin jossain määrin muilla vapakalastustekniikoilla. Luonnonvarakeskuksen näkemyksen mukaan lohienkalastusta tulisi yleisesti ohjata siten, ettei alkukesällä mistään pyyntimuodosta karkaa, vapaudu tai vapauteta runsaasti lohia.

Muutosehdotuksia koskevan kirjeen ensimmäisen sivun lopussa oleva maininta kalastuskaudesta 2023 tarkoittanee kalastuskautta 2022.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 25.01.2022 klo 14:27:12.

Lausunnon valmistelija(t):

Erkki Jokikokko
Ari Leskelä, Atso Romakkaniemi, Lari Veneranta, Ville Vähä

Liitteet:

Tiedoksi: